

**14 - 18 YAŞ KATEGORİSİ
BİRİNCİLİK ÖDÜLÜ**

BEKLE BENİ İZMİR SANA GELİYORUM
Hazırlayanlar: Onur Keretli, Bartu Kıray, Serkan Emre Erçakır

İÇİNDEKİLER:

Ön Söz.....	3
17. Yüzyıldan 20. Yüzyıla İzmir ve Kemeraltı.....	4
Bekle Beni İzmir. Sana Geliyorum!.....	6
Ek: Senaryo ve Film.....	7
Son Söz.....	14
Kaynakça.....	15

ÖN SÖZ

Filmimiz; geçmişteki İzmir ile şimdiki ve gelecekteki İzmir arasında bağ kurmayı hedeflemektedir. Bu hedefi gerçekleştirmek üzere seçilen mekân tarihi Kemeraltı Çarşısı ve çevresidir. Bu filmde geçmiş kahramanımızın anneannesinin hatıra defterinden önümüze dökülür. Bu defterin daha sonra kahramanımızın annesinin hatıralarıyla da dolduğunu öğreniriz. Hatıralar eşliğinde Saat Kulesi, Milli Kütüphane, Elhamra, Şükran Oteli, Karaosmanoğlu Hanı, Kızlarağası Hanı vb. yerler gezildikçe bu mekanların bugünkü durumları ile ilgili de bilgi ediniriz. Bu bilgiler bize zaman zaman kahramanımızın iç sesinden, anlattıklarından zaman zaman da yapılan röportajlardan gelir. Kahramanımız anılar yoluyla geçmişe gidip Kemeraltı'nı öğrendikçe ve şimdi ile karşılaştırma olanağı buldukça kendini geleceği kurgulama arzusu içinde bulur. Çünkü buraya sinen ve kendinde heyecan, mutluluk ve özlem uyandıran duyguların kendisiyle birlikte çağdaş, barışçıl ve modern bir geleceğe taşınması gerektiğini düşünür.

Filmde bazı sembolik anlatımlar söz konusudur. Kahramanımız İzmir'e gidiyorum demez mesela. "Bugün sokaklar, caddeler, deniz, martılar, gevrek, boyoz ve çay; İzmir beni çağırıyor" derken aslında İzmir'in tıpkı bir insan gibi bir ruhu olduğundan söz edilmektedir, her ne kadar köklü bir tarihe sahip olsa da, o yaşayan canlı bir şehirdir ve gençleri de kendi içine katarak gençleşmek ve dinamikleşmek istemektedir. Kahramanımız İzmir'in çağrısına kulak verir ve "Bekle beni İzmir. Sana geliyorum" der. Bu tümceler ise filmde gençlerin İzmir'i sonsuza kadar yaşatacağının, ona katkı sunacağına sembolü olarak karşımıza çıkar. Atilla İlhan'da, O'nun "O Sarışın Kurt'u da, Kemeraltı'nda seçilen mekanlar da ekonomik ve sosyal hayatta İzmir'in çağdaşlığına, çok kültürlülüğüne, hoşgörülülüğüne vurgu yapması bakımından önemli sembollerdir. Ayrıca, vapur, tramvay, metro da İzmir'in modern kentlilik imgelerini bize vermektedir.

Film geçmiş ile gelecek arasında bir köprü inşa etmek istediğinden bazı öneriler içermektedir. Kemeraltı'nda tarihi dokunun korunmasına yönelik restorasyon çalışmalarının desteklenmesi, iyileştirme çabalarıyla ilgili gençlerin geliştirecekleri projelere yine gençlerin ikna kabiliyetlerini kullanarak maddi destek sağlamaları, gençlerin sivil toplum kuruluşlarında etkin olarak görev almaları, kentlilik bilincinin yerleştirilmesi için "kent tarihi" dersinin müfredat programlarında yer alması, bu programın gezi ve projelerle desteklenmesi gibi önerilerdir bunlar.

Filmin sonunda kahramanımızın annesinden devraldığı defteri yorucu ve uzun bir Kemeraltı keşif gününün ardından yazmaya başlaması oldukça anlamlıdır. İzmir bizi çağırdığı sürece hatıralar hiç bitmeyecektir...

FİLMİN TARİHSEL ARKA PLANI: 17. YÜZYILDAN 20. YÜZYILA İZMİR VE KEMERALTI

İzmir, tarih boyunca jeopolitik konumundan dolayı önemli bir şehir olmuş ve pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Günümüzden 8 - 9 bin yıl öncesinden başlayan bu süreçte kentte İyonların, Büyük İskender'in Roma'nın, Bizans'ın Türk Beyliklerinin, Osmanlı Devleti'nin izleri vardır.¹Zengin kültürel miras şehrin dokusunda her zaman varlığını hissettirmiştir.

Özellikle 17. yüzyıldan itibaren İzmir Limanı'nın önem kazanmasından sonra İzmir daha da canlı bir kent olmuştur. Liman ticaret hayatını canlandırdığı gibi kentin kültürel dokusundaki çeşitliliği de artırdı. İpek Yolu'nun² Batı'ya açılan kapısı İzmir, ürünlerin Avrupa'ya aktarılmasında ticaret köprüsü olduğu için pek çok tüccar açısından cazibe merkezi haline gelmiştir. Doğu'nun ve Batı'nın ticaret ürünlerini İzmir'de görmek mümkündür. İpek Yolu'nun bir ucundan getirilen Doğu'nun egzotik malları buradaki hanlara indirilir, Venedik ve Ceneviz tüccarları aracılığı ile de limandan gemilere yüklenerek ihraç edilirdi. Avrupa ülkelerine en çok ihraç edilen maddeler; pamuk, tekstil ürünleri, yün, halı, kilim, buğday, pirinç, zeytinyağı, sabun, tuz, deri, palamut, meyankökü ve ipektir. Dönemin İthal maddeleri ise; tekstil ürünleri, yün ve pamuklu elbiseler, çoraplar, şapkalar, fesler, gömlekler, çarşaf, ayakkabılar, gemi halatı, parfüm, alkollü içecekler, şeker, konserve yiyecek, saatler, kristal ve gümüş eşya, oyuncak, kağıt, inşaat malzemesi, mobilya, makine, mermer, cam, teneke, demir, kurşun, çelik ve parafindir. Ticaret için İzmir'e yolu düşen Levantenler, Rumlar, Yahudiler, Ermeniler, Avrupalı tüccarlar ve Müslüman Türklerden oluşan kültürel mozaik İzmir'e özgü bir kent hayatı oluşturdu. Pek çok Avrupalı tüccar İzmir'e yerleşmiştir. Canlı ticaret hayatı kentin nüfusunu da artırır.³

Ticaret potansiyelinin gelişmesi ile birlikte İzmir iç limanı da giderek büyür. Limanda iç kısımlara kervanların ulaşabilmesi için ulaşım ağının güçlendirilmesi önemsenir ve demiryolu çalışmalarının başlamasına sebep olur.⁴Levanten tüccarlar kentin iç kısımlarına daha hızlı ulaşabilmek için demiryolu çalışmalarına ön ayak olurlar.

Ticaret kenti olan İzmir'de, ticaret mekanları Kemeraltı Çarşısı ve Frenk Sokağı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kemeraltı bölgesi, geleneksel ticaretin yaşandığı, daha çok yerli ürünlerin pazarlandığı, eski iç liman boyunca gelişmiş bir ticaret alanıdır. Kemeraltı Çarşısı'na bakıldığında, Osmanlı Devleti'nin geleneksel "Arasta"⁵yapısı görülebilmektedir. İzmir'in en heyecan verici yerlerinden biridir. Her zaman hareketli ve canlıdır.

¹ Gürsoy Melih, Tarihi, Ekonomisi ve İnsanları ile Bizim İzmirimiz, İstanbul, MG Yayınları, 2013,

²İpek Yolu:Coğrafi konumu nedeniyle, eski çağlardan beri doğu ile batı arasında bir köprü işlevi gören Anadolu, İpek Yolu en önemli kavşak noktalarından biri olmuştur. Orta Çağ'da, İpek Yolu Çin'den başlayıp Orta Asya'da birden fazla güzergahı izleyerek ve Anadolu'yu geçerek Trakya üzerinden Avrupa'ya uzanmıştır. Ayrıca, Ege kıyılarında Efes ve Milet, Karadeniz'de Trabzon ve Sinop, Akdeniz'de Alanya ve Antalya gibi önemli limanları kullanarak deniz yolu ile de Avrupa'ya ulaşmıştır.

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-10174/ipek-yolu.html>

³<http://www.izto.org.tr/tr/izmirin-tarihcesi>

⁴ Taşkıran Hakan Kazım, Kemeraltı'nın İzmir'i Tarih, Kültür ve Gezi Rehberi, Tepekule Kitaplığı Yayınları, 2008 İstanbul

⁵Arasta, çarşılarda aynı işi yapan esnafın bir arada bulunduğu bölümlere verilen addır.

<http://www.mentese.gov.tr/arasta>

İstanbul Kapalı Çarşı'dan çok daha eski bir geçmişe sahiptir ve aslında Hellenistik dönemden itibaren kentin alışveriş merkezidir. Tam anlamıyla bir açık hava müzesi gibidir. Bu çarşıda belli ürünlerde uzmanlaşmış sokakların, üstlendiği işlevlere göre isimlendirildiği dikkati çekmektedir. Örneğin: Taşçılar içi, Mermerciler içi, Çiviciler içi, Kavafklar içi, Kantarcılar içi ve Yemiş Çarşısı gibi sokaklar mevcuttur. Bugünkü yapılanmaya göre, Kemeraltı'nın doğusundan başlayarak Pasaport, Cumhuriyet Meydanı ve Alsancak'a kadar uzanan Frenk mahallesi içinde yer alan Frenk Sokağı ise Levantenler' in ve yabancıların alışveriş yaptığı, biraz daha üst gelir grubuna hizmet veren bir ticaret merkezi idi. Kemeraltı' nda yerli ürünlerin ticareti yapılırken; Avrupa'nın büyük mağazalarının şubelerinin bulunduğu Frenk Sokağı'nda ise daha çok Avrupa modasını yansıtan mallar satılmaktaydı.⁶

18. yüzyıl sonunda iç limanın yetersiz kalması ve dolarak bir anlamda bataklık haline gelmesi, gemilerin limana girişine engel olması nedeniyle; yeni ticaret bölgesine yerleşen tüccarlar, liman aktivitesini dolmakta olan iç limanın dışına taşımışlardır. Eski limanın atıl kalması üzerine, zaten doğal yoldan kapanmaya başlayan kıyı kesimi doldurularak, Kemeraltı denizden koparılmıştır ve yaratılan dolgu alanda yine ticarete yönelik, eski hanların işlevlerinden çok farklı olarak, işleme ve depolamaya yönelik büyük taş hanlar inşa edilmiştir.⁷ Yeni iş adamlarının ortaya çıkması ve yurtdışı bağlantılarının kurulmasıyla, ürünlerin hanlarda satılma yöntemleri de değişerek, hanlar ürün işleme, ambalajlama ve depolama gibi eskisinden çok farklı bir işlev kazanmıştır.

19. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti'nde yabancı yatırımcıların etkisinin verilen kapitülasyonlar sonucu iler artmasıyla İzmir'de ticari hayat oldukça canlanmıştır. Bu dönemde şehir, Osmanlı İmparatorluğu'nun dış ticaretinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü dünyanın pek çok ülkesinden gelen tüccarlar buradan pamuk, tiftik yünü, deri, ipek, elmas, altın, tütün, incir ve kuru meyve almaktaydılar.

O dönemde Kemeraltı Çarşısı hala çok hareketli ve canlı bir yerdir. Yabancı tüccarlar da kendilerine ait sokak ve caddelerde getirdikleri ürünleri satmaktaydılar. Fakat zamanla Kemeraltı'nda değişim baş gösterir. Çarşıdaki gayrimüslim esnaf daha çok yeni Pasaport Limanı'nın etrafındaki iş bölgelerine taşınırken Kemeraltı'nda daha çok Türk Müslüman zanaatkarların ve esnafın faaliyet alanı olmuştur. Süreç içerisinde çarşı geleneksel dokusunu korusa da zamana karşı yenik düşer ve pek çok han günümüze kadar ulaşamaz. Han geleneğinin yerini alan otel kültürü çarşıda kendini gösterir.

19. yy.' da bir gezgin geleneksel çarşı ile ilgili şunları yazmıştır:

“Çarşı ve sokakları dardır ama ama yine de içlerinden pek çok eşek ve deve dizileri geçer. Müşteriler arasında büyük bir çeşitlilik görebilirsiniz. Giysilerine sıkıca sarılmış Müslümanlar, eskimiş şapkaları, yıpranmış elbiseleri ile Museviler, ince yapılı Rumlar ve ciddi görünümlü Ermeniler ya da yüzleri görülebilen ya da görülemeyen hanımlar. Esnaf ve sanatkarlar çalışmakta. Uzaktan ezan sesi gelmekte. Kentin kendi tüketimi için ya da ihraç edilmek üzere, köylülerin meyveleri kente getirdiklerini görürsünüz. Sokaklarda Avrupa, Asya ve Avrupa'nın her ülkesinden insanların oluşturduğu, her biri kendi giysileri içinde ve çoğunluğu eşeklere binmiş kimi atlı, kimi yaya, garip bir topluluk kendi kent dışına doğru yönelmeye başlar. İçerlerden gelen ve o yörelerin üzümünü kente getiren yüklü kervanlar

⁶<http://www.tarkem.com/>

⁷<http://kemeralti.info/kemeralti-tarihcesi/>

bazen boş olarak dönmekte olanlarla yolda karşılaşır. Tek kelimeyle yoğun bir hareket, bir uğultu kentin bu en kalabalık bölgesini canlı bir yaşamın akışına bırakmıştır.⁸

Pek çok gezginin belirttiği gibi çarşılar hala İzmir'in görülmeye değer en güzel yerleridir:

“Çarşıda şapkalar, kasketler, yelekler, yünlü gömlekler, yünlü gömlekler, kaftanlar, kısa şalvarlar, ve bol pantolonlar, hepsi bu sokaklarda hepsi birbirine karışmakta. Bütün bu karmaşaya bir de çeşitli insanların ve lehçelerin birbirine karıştığını da eklerseniz insanın aptallaşmaması mümkün değil gibi geliyor. İzmir'de çeşitli mal ve hizmetlerin sunulduğu bu çarşının genel görünümünü kelimelerle çabucak anlatabilmek gerçekten de çok zor. Şurada helvalar satılmakta beride sakızlar, kokular, bal, kuruyemişler ve meyveler, incirler üzümler, hurmalar. Az ileride çeşitli koşum malları, semer ve eyerler, ayakkabılar daha sonra, ipek ya da yün kumaşlar, halılar, eski antikalar, elmaslar, işlemeler, eski silahlar, tabancalar, eski çakmaklı tüfekler, nargileler...⁹”

20. yy. başlarından itibaren çarşının organik dokusu değişime uğramıştır. Gittikçe azalsa da günümüze ulaşmayı başaran geçmişin izlerini taşımaya devam etmektedir. Hanlar, çeşmeler, kahveciler, kumaşçılar, kitapçılar, camiler, sinagoglar İzmir'in tarihi kültürel mirasını hala daha yansıtmaktadır.

Bizim filmimiz 20. yy' ın ikinci yarısındaki Kemeraltı ile bugünkü Kemeraltı arasındaki dönemi irdelemektedir. Anneanne, anne ve torun arasında kuşaklararası bağ kuran Kemeraltı torun aracılığı ile gelecek kuşaklara da miras olarak aktarılacaktır.

Filmimiz benim evimde anneannemin ve annemin hatıra defterini okumamla ve Kemeraltı'na gitme fikrimin oluşmasıyla başlamaktadır. Gün boyunca adım adım anneannemin yazdıklarının izini sürdüğüm Kemeraltı gezim başlıyor... Gün boyunca anı defterinden anekdotlarla birlikte gördüğüm yerlerin tarihi, kültürel, dini, ekonomik özelliklerini anlatıyor olacağım.

⁸Beyru Rauf, 19.Yüzyıl'da İzmir Kenti , Literatür Yayıncılık , İstanbul 2011, s.170

⁹Beyru Rauf, 19.Yüzyıl'da İzmir Kenti , Literatür Yayıncılık , İstanbul 2011, s.170

BEKLE BENİ İZMİR... SANA GELİYORUM!

Film kahramanımızın evinde anneannesinin ve annesinin hatıra defterini okuması ve Kemeraltı'na gitme fikrinin oluşmasıyla başlar. Gün boyunca adım adım anneannesinin yazdıklarının izini Kemeraltı'nda süren kahramanımız anı defterinden anekdotlarla birlikte gördüğü yerlerin tarihini, kültürel, dini, ekonomik özelliklerini yaşayarak anlatır.

Ek Senaryo:

Oturma Odası

Bartu berjerde oturur.

Anı defterini okur ve düşünür.

Bartu kalkar, pencereyi açar, perdeler uçuşur, dışarıya bakar, derin bir nefes alır.

-Bugün sokaklar, caddeler, deniz, martılar, gevrek, boyoz ve çay, İzmir beni çağırıyor. Bu çağrıya kulak vermeliyim.

Seyretmeye devam eder: Yüksek sesle dışarıya bağırır.

-Bekle beni İzmir. Sana geliyorum.

Giyinir, başucundaki anı defterini, Atilla İlhan'ın "O Sarışın Kurt" adlı kitabını sırt çantasına koyar. Apartmandan çıkar. Tramvayla vapur iskelesine gider.

Bartu vapura biner.

Güverteye çıkar. Etrafı seyreder. Kendi kendine konuşmaya başlar:

-Bugünkü yolculuğum uzun bir yolculuk olacak.

Bu yolculukta geçmişimle geleceğimi buluşturmaya çalışacağım çünkü... Çok heyecanlıyım. Anneannemle dedemin annemin babamın yürüdüğü yollarda iz süreceğim. Yolum kimlerle hangi olaylarla kesilecek ve bana ne söyleyecek bilmiyorum.

İzmir manzarasını izler.

-Bu manzarayı bir de gece izlemek isterim. Bakalım Karşıyaka Atilla İlhan'ın dediği gibi 'ışıklı bir tesbih' gibi mi görünüyor.

Anneannemin Atilla İlhan'dan haberi olduğunu pek sanmıyorum ama 1950'lerde anneannem de İzmirli şair gibi Karşıyaka'nın ışıklarıyla pek ilgiliymiş. Işıklar o kadar göz alıcıymış ki gaz lambasıyla aydınlanan bir ege kasabasından İzmir'e gelin gelen anneannem eşine yani dedeme o ışıkların nereden geldiğini sorup duruyormuş, akli hafızası almıyormuş bu kadar ışık bir arada nasıl bulunabilir diye...

Dalgaların, denizin görüntüsü, martılar, gevrek yiyişleri, insan manzaraları...

Saat kulesinin görüntüsü....(12.05)

Atilla İlhan'ın Sisler Bulvarı'nda dediği gibi "On iki sıfır beşte İzmir'deydim. Allah'ım

Şiir deniz gibi kıvıldıyordu."(Atilla İlhan Kitabı elindedir.)

Vapurdan iniş, ilerleyiş. Kalabalıklar

Ve şu anda bugüne kadar milyonlarca insanın bulunduğu noktadayız. Saat Kulesi.

Tarihi anlatım:

"İzmir'in sembolü olan İzmir Saat Kulesi, Osmanlı Padişahı Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkışının 25. yıldönümü kutlamaları dahilinde 1901 yılında inşa edilmiştir. Mimarlığını İzmirli mimar olan Fransız asıllı Raymond Charles Péré'nin üstlendiği Saat Kulesi'nin inşaatında kullanılan yeşil ve kırmızı mozaikler Efes'ten, esas bünyeyi oluşturan taşlar ise Sarayköy'den getirilmiştir. Saat Kulesi, 1928 ve 1974 yıllarında meydana gelen şiddetli depremlerde hasar görmüş, ancak kısa sürede tamir edilmiştir. Péré'nin, Saat Kulesi ile aynı tarihte inşa ettiği ve Sultan'ın 25. yılını simgelemesi

sebebiyle 25 musluklu olarak tasarladığı sekizgen havuz ne yazık ki, bünyesinde bulunduğu İzmir Sarı Kışla ile birlikte günümüze ulaşamamıştır.¹⁰”

-Saat kulesinin hemen çaprazında bir başka buluşma noktası daha var. Tam Kemeraltı çarşısının girişindeki Çınar Ağacı. Bu ağaç dillense de gölgesinde kaç sevdalının birbirine kavuştuğunu anlatsa... Evet burası önemli bir nokta benim için. Bugün ben buradaysam, annemle babamın bu noktada buluşup Kemeraltı'nın içlerinde Sefer Usta'nın kazandibi tatlısını yemelerinin payı vardır elbet.

-Bu noktanın önemli bir buluşma noktası olduğunu bir nesil öncesinden yine anneannemin hatıra defterinden öğreniyorum. Bu defteri daha sonra annem devralmış ve bu defterde hatıralarını biriktirmiş. Bu defterde yazdığına göre bir gün anneannem, biri erkek diğeri kız olan kardeşleriyle saat kulesinde buluşmak üzere sözleşirler. Sözleştikleri saatte de buluşurlar. Ancak şaşkınlıktan ne yapacaklarını bilemeyip, gülme krizine girerler. Anneannemin elbisesi, kız kardeşinin eteği, erkek kardeşinin gömleği ve biri annem olmak üzere 2 çocuğunun giysileri aynı kumaşandır! Hem de aynı desen ve renk olmak üzere! Aslında bunun nedeni o dönemde konfeksiyon olmaması ve Cumhuriyetin ilk tekstil kuruluşu Sümerbank'tan kumaşların top olarak alınmasıdır, İşte o büyük kuruluşun yeri burasıdır. Bartu bulunduğu noktadan Pasaport yönünü gösterir.

Röportaj: Murat Demir

-Defterin ilerleyen sayfalarında annem ve babam Çınar Ağacının altında buluşurlar ve sağda Milli piyangocunun yanından sağa Milli Kütüphane'ye doğru yola koyulurlar. Çünkü üniversite arkadaşları olarak onlar ortak bir projeyi gerçekleştirmek üzere birlikte çalışmak durumundadırlar ve yeterli akademik kaynağa sahip tek mekan burasıdır.

Milli Kütüphane Tarihi Anlatım:

Türkiye'nin Milli adını taşıyan ilk kütüphanesidir 23 Nisan 1912 tarihinde, daha sonra “İzmir Milli Kütüphane Cemiyeti” adını alacak olan sivil bir örgüt çatısında toplanan bir grup aydının girişimi ile Beyler Sokağı'nda, Salepçizade Konağı'nın selamlık bölümünde hizmet vermeye başladı. Kütüphaneye gelir sağlaması için 1926 yılında Elhamra Sineması'nın açılmasından sonra bu işletmeden elde edilen gelirle bir kütüphane binası inşa ettirildi. Sinema inşaatından sonra kütüphane binası inşaatı üzerinde çalışma başladı. Temeli yarım kalmış olan kütüphane binası belediye tarafından istimlak edilmiş olduğundan, kütüphane inşaatı için sinemanın yanındaki arsa satın alındı ve üzerinde bugünkü kütüphane binasının inşaatı başladı. Kütüphane, Cumhuriyet'in 10. Yıl kutlamalarının yapıldığı 29 Ekim 1933'de yeni binasına taşındı. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, İzmir Milli Kütüphanesi'ni 1931 ve 3 Şubat 1933'te henüz inşaat halinde iken ziyaret etmişti. Üçüncü ziyaretini konuğu İran Şahı Rıza Pehlevi ile birlikte 23 Haziran 1934 tarihinde yaptı ve kütüphanenin tamamlanmış halini Şah'a da gösterdi.¹¹

¹⁰https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/izmir/gezilecek_yer/saat-kulesi404803

¹¹<http://www.izmirmillikutuphane.com/Kutuphanemiz-Tarihcesi>

-Annem bir türlü konsantre olamadıklarından söz eder hatıra defterinde. Ayak uçlarına basarak yürümelerine, neredeyse işaret diliyle konuşmalarına rağmen tahta gıcirtısından, görevlinin şşşşşt ikazlarından ve etraftaki insanların kitap arayışları sırasındaki çıkardıkları sestten... Ne yaparsan yap ahşap zemin, ahşap masa, ahşap sandalyeler gıcırdamaktadır. Aslında bu yıllar sevdalılarının konuşmadan anlaştıkları, sözden çok bakışların Hissetmenin önemli olduğu yıllarmış sanırım, gençlerin konuşmadan bakışarak anlaştıkları 70'li yıllar...

-Kütüphane çıkışı yapacak o kadar çok şey varmış ki; burası gençlerin uğrak yeri bugünden bir ifadeyle cazibe merkeziymiş. Annemle babam, kütüphane çıkışı bir şeyler atıştırdıktan sonra sinemaya girerlermiş. Ama sinema saati gelmeden birkaç arkadaş daha eklenirmiş onlara. Çünkü genç bir kızla erkeğin birlikte karanlıkta film izlemeleri pek de kabul gören bir şey değilmiş. Elhamra'nın içerisine girilip Cumhuriyet'in sanatla buluştuğu yer olarak Elhamra Sahnesi'nin önemi vurgulanır.

Elhamra Sahnesi Tarihi Anlatım:

1912 yılında inşa edilen eski adıyla Milli Kütüphane Sineması, bugün Elhamra Sahnesi olarak bilinen İzmir'in en eski tarihi binalarından biri. 1980 yılında Kültür Bakanlığı tarafından kiralanarak operaya uygun bir şekilde restore edilen Elhamra Sahnesi, İzmir Devlet Opera ve Balesi'ne verilerek, Ekim 1982'den itibaren ilk eserlerini sergilemeye başladı.¹²

-Fuayede o akşam hangi oyun sergilenecekse onun kıyafetlerini bulabilirsiniz. Bu akşam ki giyilecek kıyafetleri de görüyoruz.

-Saat 13.30'a geliyor. Haydi gelin biz de Kemeraltı'nın içlerine süzülüp nesiller boyu karnımızı doyurduğumuz bugün de hala yaşayan mekanlara bakalım.

Röportaj: İnegöl Köftecisi HasanKarakaş

-Annem ve babam nikah şekerine alternatif bir şekerleme olarak buradan alıp misafirlerine dağıtmışlar.

Röportaj: Ezmecizade Erhan Cem Harmanda

-Burası daha çok anneannemin hatıralarında geçiyor. Dedem Kemeraltı'ndaki işini bitirdikten sonra buradan anneanneme mutlaka lokum ve akide şekeri götürmüştü.

Röportaj: Ali Galip Şekerlemeleri

Yeni Şükran Otel Tarihi Anlatım:

Otelin ilk izleri 1900'lerin başına dayanıyor 19. yüzyıldan itibaren Kemeraltı'nın İzmir'in ticaret merkezi haline gelmesiyle, İzmir çevresinden çarşıya mal getiren tüccarların konaklamaları için bir otel ihtiyacı ortaya çıkmış. O dönem *Hacı Hasan Han'ı* olarak bilinen han otele dönüştürülmüş ve böylece bugün hâlâ gidip

¹²<https://arafdergi.com/cumhuriyetin-sanatla-bulusmasi-elhamra-sahnesi-ve-izmir-opera-binasi>

konaklayabileceğiniz Yeni Şükran Oteli'nin temelleri atılmış. Sanayi Devrimi'yle han geleneği yerini modern otellere bırakmış, ilk yıllarında han olan Yeni Şükran Oteli de Kemeraltı'nın modern anlamda ilk ve hala yaşayan tek oteli haline gelmiş.¹³

-Şükran Oteli hala daha misafirlerini ağırlamaya devam ediyor. Anneannemin 15-16 yaşlarında tutmaya başladığı daha sonra annemin hatıralarıyla dolup taşan elimdeki bu hatıra defterinden öğrendiğim kadarıyla dedem bu otelde zaman zaman konaklamış. Bunun da nedeni incir satışıymış. *“Dedem Kemeraltı'ndaki Yemiş Çarşısı olarak adlandırılan bölgeye, Ödemiş ve civarından topladıkları kuru incirleri getirirmiş. O zamanlar ülkenin bu en önemli ihracat ürünleri Kemeraltı'nda yerleşik komisyoncu ve toptancılarda birikip, bazıları hemen o civarda yer alan işletmelerde kutulanıp ihracata sevk edilirmiş. Hatta incir sezonunun o yoğun dönemlerinde Kemeraltı'ndaki esnafların bazıları dükkanlarını kapatır, onlar için daha kazançlı olan incir işleme işinde dönemsel olarak çalışırlarmış”* alıntıdır.¹⁴

Şükran Oteli'nin tam karşısında üniversitedeki dersleri erken bittiğinde annemle babamın sakin gözlerden uzak karşılıklı olarak çaylarını yudumladıkları güzel vakit geçirdikleri bir yer var.

Deve kervanları, taşıdıkları malların bir bölümünü rıhtıma, diğer bir bölümünü ise Kemeraltı'na indiriyorlardı. Bu kervanların çarşıdaki durakları ise hanlardı.

Bu hanların içinde günümüze ulaşan yakın dönem örneklerden biri de Meserret Hanı.

Meserret Hanı Tarihi Anlatım:

Bu hanların içinde günümüze ulaşan yakın dönem örneklerden biri de Meserret Hanı. Ön cephe özelliklerinden ve mimari yapısından 19'uncu yüzyıl eseri olduğu düşünülen han, develerin yüklerini indirdiği ve kervanların üst katında konakladıkları bir işleve sahipti. Deve kervanlarının ortadan kalkarak eski kartpostallarda yaşamaya başladığı 20'nci yüzyılın ilk yarısında bütünüyle bir otel olarak işletilmeye başlandı.

Deve kervanlarının ortadan kalkarak eski kartpostallarda yaşamaya başladığı 20'nci yüzyılın ilk yarısında bütünüyle bir otel olarak işletilmeye başlandı.

Meserret'in eski halini hatırlayan azdır. 2000'li yıllarda Meserret Hanı kapsamlı bir tadilatından geçti. Giriş kakındaki tavan işlemleri ve tarihi yer karoları temizlendi, avlusunun üstü de renkli cam tavan ile kapatıldı. Eski dönemden beri avluda bulunan Meserret Kahvesi ise “Meserret Kafe” oldu. Hanın orta yerinde bulunan şadırvan ise yapıyı taçlandırmayı sürdürüyor. Şimdi kafede yok.¹⁵

-Meserret Pasajı'ndan çıkınca hem annemin hem anneannemin hatıralarında yer alan bir mekan olmalıydı ama maalesef yok; öğrendiğime göre çok kısa bir süre önce kapanmış. Bu noktada buz gibi limonata buz gibi dut suyu içilirmiş. Hemen yanında bir kitabevi var. Ne mutlu ki hala yerinde duruyor.

Öğrenci olunur da Yavuz Kitabevi'ne uğramadan geçilir mi hiç...

*Yavuz Kitapevi'nde Ali Ragıp Kitapçı röportaj

-Kemeraltı'nda modern bir çarşı; Salepçioğlu Hanı. Annem hatıralarında burada dolaşmanın çok heyecan verici olduğunu söylüyor. Düşünebiliyor musunuz annem ilk kez burada yürüyen merdivenlere binmiş ve çok hoşuna gitmiş. Her yerde böyle merdiven olsa Kemeraltı'nı gezmek ne kadar kolay olurdu diyor anılarında. Yürüyen merdivene hazırlıksız yakalanan

¹³http://www.izto.org.tr/Portals/0/izmirde_konaklama_yapilari_ve_tarihsel_gelisimi.pdf

¹⁴<http://www.tarkem.com/>

¹⁵<http://www.tarkem.com/proje/>

anneannem ise adımını atmakta gecikince aşağıdan merdivende ilerleyen kızına bakakalmış. Daha sonra annem tekrar aşağıya inip annesinin merdivene adım atmasına yardımcı olmuş. Burası tanınmış markaları bünyesinde toplayan İzmir'in ilk modern çarşısı, AVM'lerin ilk örneği diyebiliriz belki.

-Salepçioğlu'nun tam karşısında bu defterin hem ilk sahibinin hem de son sahibinin anılarında önemli bir yer işgal eden bir yer var. Sefer Usta'nın yeri ile röportaj

*Doğaçlama gelişen Çakmakçı Mehmet Aydın ile röportaj

Ben buraya kadar Kemeraltı'nın eskiden gençler için ne kadar önemli bir merkez olduğunu ve burada yapılacak pek çok şey olduğunu görüyorum. Peki ben ve benim yaşlılarım bugün burada nasıl vakit geçirebilirler? Ya da neler olmalı ki burası yeniden gençler için çekici hale gelmeli? sorularını sormadan edemiyorum. Aklımda bu sorular biz yol almaya devam edelim. Restore edilen dükkanlar Başdurak Cami, tarihi Kemeraltı Çarşısı'nın tam kalbinde yer almaktadır.

*Doğaçlama gelişen Demirci Süleyman Akdemir ile röportaj

*Büyük Demir Han'da bakırcıya uğranıldı.

Başdurak Cami Tarihi Anlatım:

Yapıyla ilgili en erken tarihli veri Evliya Çelebi Seyahatnamesinden elde edilmektedir. Seyahatnamede eser Hacı Hüseyin Camii olarak anılmakta ve yapı hakkında şöyle bahsedilmektedir: “Liman kenarında iki katlı ve kurşun örtülü kalabalık cemaate malik camidir. Kapısı üzerinde bunun da tarihi var.

Yapının 17. yüzyıl ortalarından 19. yüzyıl sonlarına dek banisinin adı olan Hacı Hüseyin Cami adını taşıdığını, daha sonra mevkiinin ismi olan Başdurak adıyla anıldığı belirtilmektedir¹⁶

-Bu iki örnek Az önceki sorularıma güzel bir yanıt oldular sanki. Tarihi dokunun korunması ve restorasyon çalışmaları desteklenmeli. Belki biz gençler sivil toplum kuruluşları aracılığıyla bunların desteklenmesi konusunda çalışmalar yürütebiliriz. Bu konuda aktif olabiliriz.

-Annemin çocukluğunda anımsadığı en hareketli en cıvıltılı, en renkli, en neşeli sokağı Havra sokağı. “Havra sokağından haftalık sebze meyve alış veriş yapılr, peynirciden peynir, kasaplardan et, evcil hayvan dostlarımıza ise mamalık alınırdı...”Tazecik balıkları satmak için çeşitli avazlarla müşterinin dikkatini çekmeye çalışan esnaf, rengarenk meyve ve sebzelerle dolu manavlar, kasaplar, peynirciler, helvacılar. Ve illaki tahin helvası. Balığın üstüne de ne güzel gider.

Röportaj: Helvacı Kema lBektaş

-Havra sokağının bu çok çeşitliliği, çok renkliliği aslında yalnızca satılan şeylerle ilgili değil. Burası adını Yahudiliğin kutsal mekanı olan Havra'dan alıyor. Havra Yahudi cemaatinin toplanma yeri ve çok sayıda Yahudi'nin bulunduğu bu bölgede çok sayıda havra varmış.

¹⁶<http://basdurakkemeralti.com.tr/cami/>

Röportaj: Avram Navaro

-Bugün İzmir deyince aklımıza gelen ilk şeylerden biri olan boyoz da bize Yahudi komşularımızdan gelmiş. İşte bakın burada hala faaliyetini sürdüren bir boyozcu var.

Röportaj: Veysi Alp

-Havra sokağının hemen yakınlarında Başdurak Camii, Şadırvan Camii gibi camiler var. Yani bana bu eskiden farklılıklarıyla birlikte insanların barış içinde birarada yaşayabildiklerini gösteriyor. İşte sanırım bizim bugün sahip olmamız gereken şey bu. İzmir, Kemeraltı farklılıkların ve hoşgörünün simgesi olmalı. Bunun için tarihin bize verdiği bu miras için ne yapmalıyız, bunu düşünmeliyiz. Yani bu sokaklarda Tahsinler, Jakiler, Anetler, Aytenler, Mikaeler el ele yürüyebilmeli, sohbet edebilmeli, aynı okullarda okuyabilmeli, birbirlerine komşu olabilmeli, birbirlerine sevdalanabilmeli.

-Hamza Rüstem fotoğrafçılık Osmanlı Dönemi'nde fotoğraf çeken ilk firma olarak bilinir. Bu dönemde aslında İzmir'de fotoğrafçılar var. Ama hepsi levanten. Zamanla Rumlar ve Ermeniler gittiği için büyük bir fotoğrafçı açığı ortaya çıkar. Hamza Rüstembu yüzden bir döneme damgasını vurur. Yerin Kemeraltı olarak seçilmesi bilinçli alınmış bir karardır. O dönemlerde İzmir'in tek ticaret merkezi Kemeraltı'ydı. Ticaret için ya da gezmek için İzmir'e gelen herkes tek bir adreste buluşurduk; Kemeraltı.¹⁷

Havra sokağından çıkıp da Kemeraltı'nın ana sokağından yolumuza devam ettiğimizde Mantocular Çarşısına ulaşıyoruz. Bu bölgede anneannemin sıkça uğradığı dükkanlar, mağazalar var. Bugün her türlü tamirat yapılır, fermuar dikilir gibi tabelalara rastlıyoruz ya 60'lı yıllarda bunun yerine terzi tabelaları hemen her semtte olurmuş, terzilik önemli bir meslekmiş, dükkanı olmasa da her mahallede de mutlaka bir ev hanımı evine katkısı olsun diye terzilik yapar, konu komşuya vücutlarına uygun elbise dikermiş. Anneannemin kardeşi de Kız Meslek Lisesini bitirince bu işle meşgul olmaya başlamış. Anneannem hatıra defterinde müşterinin düğüne giyeceği saten bir elbisenin üzerine nasıl kahve döküldüğünü ve bu hatayı bertaraf etmek için kardeşiyle birlikte hemen Hasan İkbal mağazasına nasıl koşturduklarını, kumaşın aynısını nasıl bulduklarını ve düğüne kadar elbirliğiyle elbiseyi nasıl yetiştirdiklerini uzun uzun anlatır.

Şık İpek kumaş mağazası ve meşhur Hasan ve Hüsnü İkbal mağazaları İzmir'in en meşhurlarıydı. Aydın, Manisa zenginleri buraların en iyi müşterileri idi.

Mağaza içi röportaj

Buralarda küçük bir dükkan daha var. Hatıralarda yer alan. Küçük bir dükkan ama içinde yok yok.

¹⁷<http://www.egemeclisi.com/haber/22901/kemeralti-klasikleri-hamza-rustem.html>

Düğmeci+röpörtaj

Hazır Hisarönü'ne gelmişken ağzımız tatlansın, tam 100? Yıllık tarihi Hisarönü tatlıcısından bir şambali yiyelim. Ne dersiniz?

Evet, buralara kadar gelmişken Kızlarağası Hanından söz etmesek olmaz değil mi?

Bu nokta çok önemli.

Önemli çünkü, burayla ilgili anı ne annemin ne de anneannemin hatıra defterinden.

Burada benim hatıralarım var.

Kemeraltı'na ilk kez ne zaman geldiniz diye sorsanız “geçen yıl” derdim.

Tarih dersindeydik ve Osmanlı'nın kültürel ve ekonomik yapısıydı konu. Öğretmenimiz sınıfa sordu: “Kızlarağası Hanı'nı bilen var mı? Kimseden ses çıkmayınca tüm sınıfa 100 puanlık bir performans verdi. Hafta sonu bir arkadaşla birlikte buraya gelinecek, bilgi toplanacak ve konuyla ilgili sorulara yanıt verilecek ve burada olduğuna dair fotoğraf çekilecekti.

Evet, ben bu sayede Kızlarağası Hanını tarihini ve şimdiki halini öğrendim, çok da sevdim. Eğer Kemeraltı'na bu vesileyle girmeseydim belki de bu hatıra defterinde yazanlar hiç ilgimi çekmeyecekti. İçimden bir ses “haydi yola koyul, keşfet!” demeyecekti. Bugün yaşadığım bu deneyim aslında yap bozun parçalarını birleştirmek gibi bir şey, anılar mekanlarla birleştikçe, yap boz tamamlanıyor.

O halde; bulmacaya başlamak için, buraya gelmek için bir itici güç gerekiyor, bir teşvik. Acaba 18 yaşına gelmiş kaç genç bu çarşmayı biliyor? Adını duymuş mu? Ya da bu çarşı hakkındaki fikri ne? Başlangıç için, okullar tarafından organize edilmiş Kemeraltı gezisi iyi bir fikir olabilir mi? Ya da bir performans? Ya da acaba yalnızca İzmir için demiyorum; ülkemizin her köşesi için diyorum, ders programlarımızda yerel tarihimiz, kent tarihimiz olabilir mi? Hem böylece kendimizle, annemizle, dedemizle ilgili olduğu için Bizans'ı da Osmanlıyı da daha iyi kavramış olamaz mıyız? Düşünmeli.

Bugün bu hatıra defterinin yardımıyla beni çağıran yerlere uğrayıp soluklandım. Aslında burada daha keşfedilecek çok yer var ama bugün buna zamanımız kalmadı. Kemeraltı'nın içerlerinden Konak'a doğru giderken adımlarıma bir bir kapanan dükkan kepenklerinin sesleri eşlik ediyor. Annemi hatırlıyorum, okul sonrası yapılan bir sinema kaçamağının sonunda film bitip de karanlık bastığında bu sesler annemin içinin cız etmesine neden oluyor, bir an önce buradan çıkıp otobüs duraklarına varmak istiyormuş. Ben de adımlarımı sıklaştırıyorum. Gözlerim Hamza Rüstem'in anılarında söz ettiği adabı arıyor. Dükkanı kapatan esnafın komşusuna iyi akşamlar demesi bunun sanki durgun bir suya atılan taş gibi hare hare yayılışını arıyorum...

Tesbihin ışıkları yanmak üzere. Vapura biniyorum...

Delikanlı güvertede hatıra defterini açar ve sağ üst köşeye 1 Kasım 2018 tarihi düşer.

Bugün...

Film biter.

Son Söz

Film bitmiştir bitmesine...

Kahramanımızın hatıra defterine düştüğü 1 Aralık 2018 tarihli “bugün” diye başlayan notu, hiç bitmeyecek şeylerin işaret fişeğidir aslında.

Kemeraltı, geçmişi, Őimdiyi ve geleceği içinde bir tohum gibi taşır. Uygun ortam bulunduğunda tohumun topraktan tazecik fişkırması gibi Kemeraltı köklü geçmişinden aldığı gle yeniden iek açacak ve hep canlı kalacaktır. Sokaklar, caddeler, deniz, martılar, gevrek, boyoz ve çay, her daim İzmir bizi çağıracaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Beyru Rauf, 19.Yüzyıl'da İzmir Kenti, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2011

Gürsoy Melih, Tarihi, Ekonomisi ve İnsanları ile Bizim İzmirimiz, İstanbul, MG Yayınları, 2013

Taşkıran Hakan Kazım, Kemeraltı'nın İzmir'i Tarih, Kültür ve Gezi Rehberi, Tepekule Kitaplığı Yayınları, 2008 İstanbul

RÖPORTAJLAR

akmakı: Mehmet Aydın

Boyozcu: Veysi Alp

Demirci: Süleyman Aydemir

Dęmeci: Eyüp Sabri etin

Ezmecizade: Erhan Cem Harmanda

Hasan İkbal Mağzası: Ahmet Burhan Arın

Helvacı: Kemal Bektař

İnegöl Köfte: Hasan Karakař

Sinagog: Avram Navaro

Yavuz Kitabevi: Ali Rağıp Kitapçı

İNTERNET KAYNAKÇA

<https://arafdergi.com/cumhuriyetin-sanatla-bulusmasi-elhamra-sahnesi-ve-izmir-opera-binasi>

<http://basdurakkemeralti.com.tr/cami/>

<http://www.egemeclisi.com/haber/22901/kemeralti-klasikleri-hamza-rustem.html>

<http://www.izmirmillikutuphane.com/Kutuphanemiz-Tarihcesi>

http://www.izto.org.tr/Portals/0/izmirde_konaklama_yapilari_ve_tarihsel_gelisimi.pdf

<http://kemeralti.info/kemeralti-tarihcesi/>

<http://www.izto.org.tr/tr/izmirin-tarihcesi>

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/izmir/gezilecekyer/saat-kulesi404803>

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-10174/ipek-yolu.html>

<http://www.mentese.gov.tr/arasta>

<http://www.tarkem.com/>